

Євген БРИЖАТИЙ,

кандидат педагогічних наук,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПЕДАГОГІВ: СУЧАСНИЙ ПІДХІД

Демократизація суспільних процесів, перегляд нових форм та підходів до підготовки військових фахівців в умовах проведення антитерористичної операції (далі – АТО), докорінно змінила ціннісно критеріальні підходи до системи військової освіти. Діяльність офіцера-педагога орієнтується на створення умов для саморозвитку, досконалості, навчання та виховання суб'єктів навчання, формування і розвитку потреб та здібностей суб'єкта. Успіх діяльності офіцера-педагога залежить від педагогічної спрямованості, цілеспрямованості офіцера на оволодіння мистецтвом навчання та виховання військовослужбовців. Педагогічна спрямованість визначає формування таких якостей як інтерес, любов до своєї професії, відданість своїй справі, відчуття гордості за виконання службових обов'язків та працелюбство. Формування цих якостей можливе лише на підставі ґрунтовних знань, умінь та навичок, психологічних якостей та умілого використання їх у процесі навчання та виховання підлеглого особового складу.

Ключові слова: професійно-педагогічна готовність, майбутні офіцери-педагоги.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні військова освіта потребує нових науково-педагогічних кадрів, людей які не тільки мають педагогічний досвід, а й досвід участі в антитерористичній операції (далі – АТО). Сьогодні диктує перегляд існуючих підходів в організації навчання, методичної роботи, нових прогресивних думок та реалізації набутих знань майбутніми офіцерами за досвідом АТО. Як свідчать результати досліджень, педагог який має великий педагогічний досвід, але не перебував у зоні проведення АТО не може продуктивно проводити заняття, або навпаки, не має досвіду педагогічної діяльності, але має досвід участі в АТО. Тому, проблема формування професійно-педагогічної готовності майбутніх офіцерів є дедалі актуальною.

У цьому контексті зростає актуальність прогностичних досліджень, спрямованих на визначення основних пріоритетів професійного зростання майбутнього офіцера, офіцера-педагога.

Отже, **метою статті** є визначення концептуальних напрямків й основних тенденцій професійного зростання майбутнього офіцера як педагога, в процесі формування професійно – педагогічної готовності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати проведеного аналізу психолого-педагогічної літератури дозволили виділити праці закордонних і українських педагогів, психологів і філософів з питань професійної підготовки: проблем освіти загалом і професійної освіти зокрема (В. Кремень, В. Луговий, В. Манько), загальних основ професійної підготовки фахівців у вищих військових навчальних закладах (О. Барабанщиков, М. Нещадим, В. Ягупов), проблему готовності досліджували (О. Бойко, А. Капська, А. Линенко, І. Пастирь, О. Ярошенко); психологічну готовність розглядали (В. Дорохіна, Л. Карамушка, О. Керницький, В. Моляко, О. Проскура); мотиваційну (Є. Томас); професійну (О. Бикова, Д. Мазоха); професійно-педагогічну (С. Корищенко) та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відчутні тенденції до глобалізації розвитку військової освіти зумовлюють перехід від сталих, одноманітних підходів у навчанні майбутніх офіцерів до новітніх науково-інформаційних технологій, творчого розвитку та самореалізації із високим рівнем професіоналізму, які базуються на інтелектуальному потенціалі та є основною передумовою подальшого розвитку офіцера – педагога.

Сучасна військова освіта становить основу розвитку особистості, суспільства, нації та держави, а також є запорукою майбутнього Збройних Сил України. Вона включає в себе систему вищих військових навчальних закладів (військових навчальних підрозділів), науково-методичних і методичних установ та навчальних закладів, які проводять підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів.

Військова освіта ставить перед собою такі завдання: інноваційні процеси (введення нових спеціальностей, технологій та засобів навчання з врахування специфіки проведення АТО); модернізацію (зміну змісту освіти) створення умов для підготовки, інтелектуального розвитку, загальної та військово-професійної культури майбутніх офіцерів здатних постійно підвищувати рівень своїх знань і практичних навичок.

Формування професійної готовності майбутніх офіцерів у контексті нашого дослідження розуміється як полікомпонентна система. Вона спрямована на підвищення ефективності професійної готовності офіцера-педагога, офіцера-керівника, офіцера-менеджера зі стійкою мотивацією, потребою у постійному вдосконаленні та набутті професійних й наукових знань, вихованні та самовихованні духовно-моральних якостей.

До змісту теоретичної готовності майбутніх офіцерів довгий час відносили сукупність психолого-педагогічних знань. На нашу думку, теоретична готовність повинна передбачати наявність аналітичних, прогностичних, проєктивних та рефлексивних вмій: правильно діагностувати ситуацію, приймати нестандартні рішення, виділяти й формулювати основне завдання та засоби його розв'язання, планувати зміст, форми, методи та прийоми педагогічної діяльності, передбачати результати, проводити аналіз своєї діяльності. Практична готовність проявляється у організаторських та комунікативних вміннях. Тому, з особовим складом підрозділу можуть проводити заняття офіцери, які володіють педагогічними здібностями, мають високу професійну підготовку, що забезпечує їм сформованість компонентів професійної готовності, готовності до організації навчання та особистий досвід в проведенні АТО.

Практика ведення бойових дій в умовах проведення АТО довела, що для якісного та вчасного виконання бойових завдань необхідний не тільки теоретичний рівень знань, а й практичний досвід застосування військ та використання техніки. Теорія без практики мертва, важливо отримати теоретичні знання, але ще важливіше вміти їх застосувати на практиці. Процес

професійної підготовки майбутніх офіцерів буде ефективним лише за сукупності науково-теоретичної, практичної, психічної й психофізіологічної готовності.

В. Сластьонін [1] до показників готовності відносить здатність ідентифікувати себе з іншими; психологічний стан, що відображає динамізм особистості, багатство її внутрішньої енергії, ініціативність, волю, винахідливість, емоційну стійкість, яка забезпечує витримку; професійно-педагогічне мислення, що дозволяє проникати в причинно-наслідкові зв'язки педагогічного процесу, аналізувати свою діяльність, відшукувати науково обґрунтовані пояснення успіхів та невдач, а також передбачати результати роботи. Дослідник розглядає професійно-педагогічну готовність як складний синтез взаємопов'язаних структурних компонентів. Психологічна готовність спрямована на педагогічну діяльність, установка на військову службу; науково-теоретична готовність передбачає необхідний обсяг педагогічних, психологічних, соціальних знань, які необхідні для компетентного керівництва та педагогічної діяльності; практична готовність передбачає наявність сформованих на належному рівні професійних знань, умінь та навичок; психофізіологічна готовність створює передумови для оволодіння педагогічною діяльністю, сформованість професійних якостей; фізична готовність передбачає відмінний фізичний розвиток, стан здоров'я та уміння переносити тривалі фізичні навантаження.

Розглядаючи формування до професійно-педагогічної діяльності В. Масленнікова [2] особливо підкреслює моральний компонент, що характеризується комплексом якостей особистості, це потреба працювати з повною віддачею в інтересах суспільства, почуття відповідальності, самостійності, наполегливості у досягненні поставленої мети, творче виконання професійних функцій. Внутрішню функцію складають усвідомлення специфіки обраної професії та прагнення досконало володіти нею.

Є. Зеєра [3] готовність до професійної діяльності розглядає, як складне особистісне утворення, відносно його двох рівнів. На першому рівні готовність

розглядається як бажання, прагнення до оволодіння професією (мотиваційний: потреба у праці, зацікавленість професією, спеціальностями; уявлення про соціальний статус, престижність професії, матеріальна зацікавленість; пізнавальний: розуміння соціальної значущості, необхідності обраної професії, знання шляхів досягнення мети; емоційний: гордість за професією, естетичне відношення до професійної майстерності; вольовий: уміння мобілізувати свої сили, подолати труднощі на шляху досягнення мети), на другому – здатність та підготовленість до професійної діяльності.

О. Дмитреєва [4] виділяє комунікативну компетентність майбутніх педагогів до професійної діяльності через динамічність і адекватність встановлення контакту, подолання боязні спілкування з особовим складом, організацію спілкування як співробітництво та розвиток мовленнєвих форм спілкування.

Отже, погоджуючись з думками відомих вчених з цієї проблематики основними компонентами, які на нашу думку є одними з найважливіших: професійна свідомість, особисте ставлення до професійної діяльності, мотивація, професійні знання, навички та вміння практичної реалізації знань та професійно значущі якості особистості.

Професійно-психологічна свідомість є одним із важливих компонентів готовності до діяльності військового. Вона виникає у процесі предметно-перетворювальної діяльності та має дві грані, які нерозривно пов'язані. Свідомість дозволяє розгорнути перед особистістю широкий спектр можливостей розвитку та самовдосконалення.

Педагогічна свідомість за своєю природою спрямована на формування стійкої схильності до самоаналізу та самооцінки своїх професійних дій. Професійна самосвідомість є фактором, який впливає на самовиховання та навчання, це парадигма з погляду якої майбутній офіцер-педагог сприймає та осмислює отриману інформацію та впроваджує професійну діяльність.

Морально-духовна культура офіцера-педагога визначається усвідомленням загальнолюдських цінностей і являє собою сукупність

принципів, норм і правил, які регулюють поведінку та характер відносин у процесі професійно-педагогічної діяльності. На цій основі формується гуманістичний світогляд, стиль мислення, висока духовність особистості як система психологічних рис особливостей, котра виражає міру усвідомлення людиною буття, свого місця в житті й виявляється в її ставленні до світу та до себе [5].

Сучасний офіцер-педагог повинен мати високі професійно значущі якості, до яких належить професійна компетентність, яка в свою чергу включає: володіння на високому рівні професійними знаннями, які підкріплено досвідом участі в АТО та життєвим досвідом, розвиненість, ерудиція, інформованість, начитаність, схильність до лідерства, тощо. Офіцер-педагог повинен бути емоційною та чутливою людиною, мати психологічну проникливість.

Починаючи з перших років підготовки майбутніх офіцерів у вищих навчальних закладах, в програму навчання закладено акцент на підготовку офіцера-педагога, основне призначення якого є навчання та виховання особового складу підрозділу.

Результати нашого дослідження підтверджують важливу думку, що навчання та виховання повинно будуватись на особистості майбутнього офіцера-педагога тому, що виховна сила витікає із живого джерела людської особистості (високий професійний рівень, досвід участі в бойових діях, вміння викладати та доводити до військовослужбовців свою думку чітко, зрозуміло, з детальним аналізом, тощо). Офіцер-педагог має створити такі умови, за яких військовослужбовець є центральною постаттю навчально-виховного процесу, його свідомим та самостійним учасником. Тому, завдання офіцера-педагога полягає у тому, щоб формувати мотивацію до самовдосконалення, «повести» за собою, стати одноступенем, прагнути до вдосконалення власної особистості.

Сучасність диктує нам нові підходи до виховання майбутніх офіцерів-педагогів через призму проведення антитерористичної операції на сході країни. В основу, на нашу думку, повинні стати: високий рівень загальних та спеціальних знань, розвиток умінь та навичок, які у поєднанні з моральними,

службовими та організаторськими якостями дозволять виконувати поставлені завдання та зберегти життя підлеглому особовому складу.

Діяльність офіцера-педагога за своєю суттю інтелектуальна, пов'язана з вирішенням чисельних педагогічних завдань. У офіцера-педагога повинні бути високо розвинуті такі якості, як: швидкість розуму (здатність передбачати дії), гнучкість розуму (здатність легко і вільно переключатись з однієї ситуації на іншу), активність розуму (прагнення до пізнання й самовдосконалення), самостійність розуму (вміння самостійно вирішувати складні завдання), глибина розуму (здатність розрізняти в предметах та явищах найбільш суттєві), широта розуму та логічність розуму.

Успіх офіцера-педагога полягає в усвідомленні та проникненні тієї ролі, яку він покликаний відігравати. Вона в першу чергу полягає в вимогливості до себе, постійному самовдосконаленні, вимогливості до підлеглих, підвищенні професійного рівня, тощо. Особистий приклад та рівень педагогічної майстерності, відображається на розумінні військовослужбовців значимості свого професійного розвитку.

Основу якісної підготовки та прагнення до розвитку й самовдосконалення складає мотивація майбутніх офіцерів-педагогів до професійної діяльності. Мотиваційна поведінка включає в себе дії двох чинників: особистісного та ситуаційного. Особистісний чинник, проявляється у потребі, мотиві, настанові, тощо, а ситуаційний чинник через зовнішні умови (поведінка людей, оцінка й реакція оточення). Мотивація складається з сукупності певних мотивів, а мотив в першу чергу предмет діяльності, за яким завжди стоїть певна потреба. Потреба у свою чергу, викликає певне переживання, інтерес, спонукання та надає смисл до професійної діяльності. У нашому випадку мотивація пояснює цілеспрямованість дії, організованість і стійкість цілісної діяльності, спрямованість на досягнення певної мети.

Ф. Херцберг [6] вважав, що основним показником мотивації, є задоволеність своєю професійною діяльністю. Тільки привабливі умови та компоненти змісту професійної діяльності, можуть бути мотивами до

подальшої праці. Якщо у людини є задоволення від своєї праці, тоді рівень мотивації до подальшої професійної діяльності досить високий. До них відносяться: досягнення мети, зміст праці, самостійність, відповідальність, професійно-посадове зростання, можливості особистої самореалізації.

Проведені дослідження спрямовані на визначення основних пріоритетів професійного зростання майбутнього офіцера як педагога, включають в себе такі основні компоненти: професійна свідомість, особисте ставлення до професійної діяльності, професійні знання, навички та вміння практичної реалізації знань, професійно значущі якості особистості та формування мотиву, який виникає з потреби особистості і закінчується спонуканням до досягнення мети.

Список використаної літератури

1. Слостенин В. А. и др. Педагогика: Учебное пособие для студ. высш.пед.учеб.завед / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В. А. Слостенина. – М. : Изд. центр «Академия», 2002. – 576 с.
2. Масленникова В. Ш. Формирование профессиональной готовности студентов среднего профессионального учебного заведения к деятельности социального педагога: Автореф. дис. ... д-ра пед.наук. – Казань, 1996. – 38с.
3. Зеер Э. Компетентносный подход к модернизации профессионального образования / Зеер Э., Симанюк Э. // Высшее образование в России. – 2005. – №4. – С. 23–30.
4. Дмитриева О. Б. Формирование психологической готовности молодых специалистов к профессиональной деятельности: Автореф.дис. ... канд.пед.наук. – М., 1997. – 18с.
5. Мистецтво життєтворчості особистості: Наук.-метод. посібник: У 2ч. – К. : ІЗМН, 1997 – Ч. 2 Життєтворчий потенціал нової школи. – 936 с.
6. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Хекхаузен Х. – М. : Педагогика, 1986. – Т.1– 406с, Т.2 – 391 с.

Bryzhatyi Ye. Forming professionally-pedagogical readiness of future officers-teachers: modern approach

Democratization of public processes, revision of new forms of the preparation of military specialists in the conditions of realization of anti-terror operation (ATO), radically changed valued the criterion going near the system of military education. The problem of forming of professionalism of personality and activity of future officer

acquires in the conditions of development of the national system of education and creation of new ways of training of officers, special value. Under act of row of objective factors (a process of education, self-education, continuous education) and human factors (capabilities, talent, orientation, responsibility, competence, mastery) there is forming of future officer - officer-teacher.

Activity of officer-teacher is oriented on conditioning for self-improvement, perfection, studies and education of subjects of studies, forming and development of necessities and capabilities of subject. For this purpose it follows to have the greatest qualifying level not only after the specialty but also from the review of the greatest level of development of him pedagogical mastery.

Success of activity of officer-teacher depends on a pedagogical orientation, to purposefulness of officer on the capture of studies and education of servicemen an art. A pedagogical orientation determines forming of such internals as interest, love to the profession, devotion to the business, and feeling of pride for implementation of official duties.

Forming of these internals is possible only on the basis of thorough knowledge, abilities and skills, psychological internals and able use them in the process of studies and education of inferior personnel.

Keywords: *professionally-pedagogical readiness, future officers-teachers.*